



**ГОДИНА
СТУДИЈА
ФИЛОЛОГИЈЕ
У КРАГУЈЕВЦУ**

1996–2021

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са XIII научног скупа младих филолога Србије, одржаног
10. априла 2021. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година XIII / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Уређивачки одбор

Проф. др Милош Ковачевић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Владимир Поломац, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Никола Бубања, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Биљана Влашковић Илић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Јелена Петковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Анђелка Пејовић, Филолошки факултет, Београд
Проф. др Ала Татаренко, Филолошки факултет, Универзитет „Иван Франко“, Лавов, Украјина
Проф. др Миланка Бабић, Филозофски факултет, Универзитет у Источном Сарајеву, Босна и Херцеговина
Проф. др Михај Радан, Факултет за историју, филологију и теологију, Темишвар, Румунија
Проф. др Димка Савова, Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска
Проф. др Душан Маринковић, Филозофски факултет, Свеучилиште у Загребу, Хрватска
Проф. др Персида Лазаревић Ди Ђакомо, Универзитет „Г. д Анунцио“, Пескара, Италија

Одговорни уредник

Проф. др Милош Ковачевић

Проф. др Јелена Петковић

Рецензенти

Проф. др Душанка Вујовић, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Проф. др Марина Кебара, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Проф. др Милка Николић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Проф. др Наталија Панић Церовски, Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Проф. др Наташа Киш, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Проф. др Славко Станојчић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Александра Јанић, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Доц. др Анета Тривић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Аница Крسمановић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Вера Јовановић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Даница Недељковић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Данка Вујаклија, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
Доц. др Дејан Каравесовић, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу
Доц. др Иван Књиџар, Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Доц. др Ивана Митић, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу
Доц. др Катарина Завишин, Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Доц. др Невена Цековић, Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Доц. др Тамара Лутовац Казновац, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Секретар уредништва

Слађана Станојевић

Зборник радова са XIII научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 10. априла 2021.
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година XIII / Књ. 1

Крагујевац, 2022.

САДРЖАЈ

О ДВЕ КЊИГЕ ЗБОРНИКА СА XIII НАУЧНОГ
СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

О ЈЕЗИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА XIII НАУЧНОГ
СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 7

I ТВОРБЕНА И ЛЕКСИЧКОСЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Марија С. Гмировић

О СТАТУСУ СТРАНЕ ЛЕКСИКЕ У РЕЧНИЦИМА СРПСКОГ
ЈЕЗИКА НА ПРИМЕРУ ГРУПЕ ГРЕЦИЗАМА / 13

Драгана В. Ристић

САВРЕМЕНА КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА МУШКАРЦА И ЖЕНЕ НА
ОСНОВУ РЕЧНИКА СРПСКОГА ЈЕЗИКА МАТИЦЕ СРПСКЕ / 29

Ђорђе В. Шуњеварић

ПЕРЦЕПЦИЈА ИМЕНИЦА СУБЈЕКТИВНЕ ОЦЕНЕ СА НАЗИВОМ
ЖИВОТИЊЕ У ОСНОВИ КОД ГОВОРНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 43

Сања П. Перих

ЗООНИМИ КАО ИМЕНИЦЕ ТИПА NOMINA ATTRIBUTIVA У РОМАНУ
МИОДРАГА БУЛАТОВИЋА ЉУДИ СА ЧЕТИРИ ПРСТА / 57

Јелена Р. Перичић

ИЗВЕДЕНИ ЗАКЉУЧЦИ, ПОКРЕТНИ ВОКАЛИ И УЛАЗНЕ ПРОМЕНЉИВЕ
– КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА КРЕТАЊА У ЈЕЗИКУ СТРУКЕ И НАУКЕ НА
ПРИМЕРИМА СЕМАНТИЧКИХ ТРАНСФОРМАЦИЈА КОЛОКАТА / 67

Тамара М. Појовић Ковачевић

ФРАЗЕОЛОШКЕ ЈЕДИНИЦЕ СА ЗНАЧЕЊЕМ ЕСТЕТСКА ОЦЕНА:
ТЕЛЕСНА КОНСТИТУЦИЈА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 81

Нађашиа Н. Козомора

КОНЦЕПТ ДРУГ/ПРИЈАТЕЉ У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ
(НА МАТЕРИЈАЛУ АСОЦИЈАТИВНИХ РЕЧНИКА) / 95

Марија М. Милојевић

МАНИФЕСТАЦИЈА ОРИЈЕНТАЦИОНИХ КОНЦЕПТУАЛНИХ МЕТАФОРА
У ШПАНСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ: КОНТРАСТИВНИ ПРИСТУП / 105

II СИНТАКСИЧКА И СТИЛИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Драгана Б. Радојчић

УЗРОЧНОСТ И ПОСЛЕДИЧНОСТ КАО СЕМАНТИЧКЕ
И ГРАМАТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ У СРПСКОМ И РУСКОМ
ЈЕЗИКУ – ОСВРТ НА ЛИТЕРАТУРУ / 119

Марија Ж. Ненадић

СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКЕ ОСОБЕНОСТИ
КОНЕКТИВА BUT, HOWEVER И NEVERTHELESS / 135

Душан М. Пејић
ЕКСКЛАМАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ У РОМАНУ *НАШЕ*
ТАМНОВАЊЕ ЈЕЗДИМИРА ДАНГИЋА / 149

Катјарина Б. Субановић
МОДАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ФУТУРОИДА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 163

Марина Ј. Шафер
О ЈЕДНОМ ТИПУ КОНДИЦИОНАЛНИХ РЕЧЕНИЦА (МОДЕЛ: АКО ИКО/
НЕКО; ИШТА/НЕШТО; ИГДЕ/НЕГДЕ; (ИКАД/НЕКАД) Х ОНДА ЈЕ ТО Y) / 175

Арсеније М. Срејковић
О НЕКИМ СТИЛИСТИЧКИМ ОСОБЕНОСТИМА ПЕСМЕ *ЗИРКА*
КАЈОВИЋА РАДОВАНА БЕЂИРОВИЋА ТРЕБЈЕШКОГ / 191

III ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Нађаша А. Спасић
О ВЕРТИКАЛНОЈ И ЛАТЕРАЛНОЈ ПИСАНОЈ КОМУНИКАЦИЈИ
У АДМИНИСТРАТИВНОМ ФУНКЦИОНАЛНОМ СТИЛУ
(НА ПРИМЕРУ ИЗ УЏБЕНИКА *БИЗНИС СРПСКИ*) / 203

Марија С. Раковић
ГРАМАТИЧКИ САДРЖАЈИ О СЛОЖЕНИМ РЕЧЕНИЦАМА У
УЏБЕНИЦИМА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА ЗА А НИВО / 213

Мирјана Р. Обрадовић и Виолеџа А. Шћешек
КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ДИДАКТИЧКОГ ОБЛИКОВАЊА
УЏБЕНИКА ЗА СРПСКИ И ПОЉСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК / 225

Катјарина Ђ. Милосављевић
АРГУМЕНТИ ЗА УЧЕЊЕ И ПРОТИВ УЧЕЊА СТРАНОГ ЈЕЗИКА
У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ – АНАЛИЗА ЛИТЕРАТУРЕ / 239

Валентијина В. Туловић
ЈЕЗИЧКА АНКСИОЗНОСТ И ЊЕН УТИЦАЈ НА
УСВАЈАЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 251

Јована Ж. Бојић
УЛОГА И ЗНАЧАЈ ИНТЕРАКЦИЈЕ У НАСТАВИ СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 261

Софија Б. Филиповић
СТАВОВИ СТУДЕНАТА ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
ПРЕМА ФРАНЦУСКОМ КАО СТРАНОМ ЈЕЗИКУ / 271

IV АНАЛИЗА ДИСКУРСА И ТРАНСЛАТОЛОГИЈА

Ђорђе Димитријевић
ШТА ЈЕ ПОЛИТИЧКИ ДИСКУРС? / 285

Јелена М. Павловић Јовановић
ДОСАДАШЊА ПРОУЧАВАЊА СРПСКОГ
ПРАВНОГ ЈЕЗИКА 19. ВЕКА / 301

Зорана З. Ђујић

САВРЕМЕНИ ХАМЛЕТ СА ЛОБАЊОМ У РУЦИ – ТИПОВИ И
ГОВОР ЛУДАКА У ДРАМАМА ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА / 315

Ирена М. Селаковић

АНАЛИЗА РЕКЛАМНОГ ИНТЕРНЕТ ДИСКУРСА
ОБЈАВА НА ИНСТАГРАМУ / 327

Милан Д. Тодоровић

ДРУШТВЕНА МРЕЖА ТВИТЕР У ЛИНГВИСТИЧКИМ
ИСТРАЖИВАЊИМА / 341

Љиљана П. Тасић

АНАЛИЗА ГРАМАТИЧКИХ ГРЕШАКА У ПРОГРАМУ ЗА
ПРЕВОЂЕЊЕ GOOGLE TRANSLATE ЗА ЈЕЗИЧКИ ПАР СРПСКО-
НЕМАЧКИ НА ПРИМЕРУ НОВИНСКИХ ЧЛАНАКА / 355

Јована Д. Базић

АНАЛИЗА ОСОБНОСТИ И УЧЕСТАЛОСТИ ИТАЛИЈАНСКИХ
ДИСКУРСНИХ МАРКЕРА И ЊИХОВИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ / 367

V ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Катјарина З. Стевановић

УПОТРЕБА ГЛАГОЛСКИХ ВРЕМЕНА
ЗА ИСКАЗИВАЊЕ ПРОШЛОСТИ
У ГОВОРУ I ЗОНЕ КРАГУЈЕВАЧКЕ ЛЕПЕНИЦЕ / 379

Марија Д. Луковић

УПОТРЕБА ГЕНИТИВА У ГОВОРУ ГОРЊЕ РИБНИЦЕ КОД КРАЉЕВА / 393

Јелена Д. Лукић

СТАТУС СЕВЕРНОМАКЕДОНСКИХ ГОВОРА У
БАЛКАНОСЛОВЕНСКИМ ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈАМА / 407

Марија С. Гмитровић¹
Београд

О СТАТУСУ СТРАНЕ ЛЕКСИКЕ У РЕЧНИЦИМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА ПРИМЕРУ ГРУПЕ ГРЕЦИЗАМА²

Циљ овог истраживања је да на одабраној групи примера проучи статус грецизама, као страног лексичког слоја, у речницима српског језика. У истраживању смо користили описне речнике РСА, РМС и РСЈ², и речнике страних речи Алексић 1978, Вујаклија³1980, Клаић⁶1983 и Клајн, Шипка⁶2012. На основу савремене употребе као главног критеријума, поделили смо грецизме у три групе: 1) лексика из црквено-религијске сфере; 2) лексика из световне сфере; 3) лексика из сфере науке и културе. Насумично смо за сваку групу одабрали подједнак број лексема и проверили да ли су наведене у речницима и да ли имају квалификатор који се односи на порекло или не. Закључује се да су разматрани грецизми одомаћени и да су постали саставни део лексичког фонда српског језика, пошто у описним речницима сви имају своју одредницу. Резултати овог истраживања показују да се у описним и речницима страних речи научни и културни термини, као група најмање одомаћених речи, најчешће квалификују као стране речи, а лексика из световне сфере, као група највише одомаћених речи, најређе тако квалификује. Ипак, није у потпуности оправдано претпоставити да учесталост квалификовања ових речи као страних у речницима може бити самостални показатељ степена њихове одомаћености у српском језику, пошто таква претпоставка може навести на погрешне закључке о степену одомаћености појединих речи. Испоставља се да највећи број разматраних позајмљеница има и квалификатор језика порекла у описним речницима и сопствену одредницу у речницима страних речи, без много обзира на то у којој мери су одомаћене у српском језику.

Кључне речи: лексикографија, лексикологија, етимологија, грецизми, српски језик

1. Увод

1.1. Циљ овог истраживања је да на одабраној групи примера истражи статус грецизама, као страног лексичког слоја, у описним и речницима страних речи српског језика. Питање статуса лексема страног порекла у лексичком фонду, па самим тим и у речнику неког језика, није ново, али је увек актуелно. Један од првих лингвиста који је систематично приступио том питању био је Клајн (1967). Он је пошао од тога да „страна реч” није исто што и „реч страног порекла” (ibid. 11) и приметио да постоје разни „прелазни ступњеви” (ibid. 15), кроз које лексика страног порекла пролази на путу од периферије ка центру лексичког система језика примаоца (ibid. 24). Разматрао је критеријуме на основу којих се лексика страног порекла може класификовати у језику примаоца (ibid. 11–22) и чак понудио (квантитативни) начин процењивања степена одомаћености неке речи (ibid. 23). Од новијих радова који су релевантни за ово истраживање издвојићемо прилог Влајић-Поповић (2014), у коме су на примерима групе разних речи страног порекла анализирани етимолошке информације у описним речницима (у једном сегменту речника на слово Л).

1 marija.gmitrovic@isj.sanu.ac.rs

2 Овај рад финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

1.2. У лингвистичкој теорији, позајмљена лексика сврстава се у групе по пореклу, али у језичкој пракси, статус позајмљеница у лексичком фонду језика примаоца разликује се значајно од примера до примера.³ Стога је при сваком бављењу страном лексиком важно имати у виду да између два пола, „страног” и „домаћег”, ипак постоји континуум, на коме се страна лексика распоређује у зависности од свог положаја у лексичком фонду једног језика.⁴ Грецизми у српском језику јесу добар пример групе позајмљеница чији су чланови у различитој мери асимиловани у језик прималац, с обзиром на то да су сукцесивно позајмљивани махом од раног средњег века, па све до модерног доба, и да су заступљени у свим језичким нивоима.

1.3. Термин грецизам обухвата неколико различитих врста позајмљеница у српском језику које се, осим по граматичким одликама: морфолошкој и семантичкој адаптацији и функционално-стилској припадности, разликују још и по друштвеним околностима, времену и начину позајмљивања. У етимолошкој литератури, основна подела грецизама врши се према томе да ли су у српски језик ушли директно из грчког или посредством неког другог језика, па се у складу с тим називају директним и индиректним грецизмима.⁵

1.3.1. На трагу поменутих истраживања, за потребе овог рада, поделили смо грецизме у три веће групе, полазећи од сфере њихове употребе у савременом српском језику као главног критеријума:⁶ прву групу чини лексика из црквено-религијске сфере (нпр. *ѡѡ*, *лїшурџија*, *ђакон*), који су из грчког преузети са ширењем хришћанства у средњем веку. Најчешће је преузимање ових речи у наш језик текло преко образованог словенског, али и грчког, клера који је за потребе цркве преводио грчке црквене књиге на словенски. Ови образовани преводиоци преузимали су грчке речи најпре у писаној форми, тежећи да задрже формалне карактеристике предлошка. Касније су, са јачањем хришћанства, неке од ових речи доспеле и у народне говоре где су често трпеле различите промене, највише у домену фонетике, а некад и семантике.⁷

1.3.2. Другу групу чини лексика из световне сфере, везана како за домене школства и писмености (нпр. *ђак*, *харџија*) или економије и трговине (нпр. *камаџа*) и мере (нпр. *хиљада*), тако и за домен кулинарства (нпр. *ѡиџа*, *ѡихџија*, *ѡиџањ*) и ботанике (нпр. *ѡасуљ*, *сианањ*, *цвекла*) итд. И ове речи су првобитно припадале специјализованим терминологијама, али су временом подвргнуте процесу детерминологизације. Оне су у извесном броју случаје-

3 За примере различито асимилованих речи страног, у овом случају, турског порекла в. Ивић 1996, 11–12.

4 Тако Бугарски (1996: 17), говорећи о подели речи према пореклу на домаће и стране, закључује: „[а]ли стручњаци знају да је таква проста дихотомија упрошћена до произвољности, те да је методолошки једино оправдано постулирати континуум између „страног” и „домаћег” пола, на којем се могу поређати речи у различитим степенима адаптације језику примаоцу и асимилације у његов лексички фонд.”

5 Више о класификацији и историјату проучавања грецизама в. у Влајић-Поповић 2009 и Влајић-Поповић 2015.

6 Оваква подела је условна и није оправдана из перспективе етимологије и историје језика, пошто разматране лексеме имају различиту историју и путеве преузимања у српски језик, али се ипак налази у литератури (нпр. Радовић 1984 такође дели грецизме у овде приказане прве две групе). Ми смо се определили да на синхронијској равни разврстамо грецизме, имајући у виду перспективу савременог говорника српског језика, коју узимају у обзир и модерни описни и речници страних речи.

7 За примере секундарне семантичке адаптације (нпр. код лексема *ђаконија* или *кољиво*) в. Влајић-Поповић 1996.

ва преузете писменим путем,⁸ али су се најчешће усвајале и шириле усменим путем и тако допрле до највећег броја говорника српског језика. Велики број њих у српски је доспео и посредством других језика који су се говорили на Балкану, најчешће турског.⁹

1.3.3. Трећу групу чини махом новија лексика из сфере науке и културе (нпр. *физика, шеатшар*), које су у српски ушле у модерно доба писаним путем, преко савремених европских језика а не директно из грчког, као специјализовани термини ужег или ширег стручног значења. Због специјалног значења и ограничене сфере употребе ове речи се најчешће осећају као туђице и по правилу нису ушле у свакодневни говор највећег броја говорника српског језика.

2. Методолошки приступ

2.1. За сваку од наведених група изабрали смо подједнак број примера. Бирали смо лексеме које су по нашем језичком осећају честе и раширене у свакодневној употреби, уз понеку нешто ређу (нпр. *анашема, еиштрахиљ, прошојереј, пизма, шриџеза, парадиџма, парадокс, идиом*). Одлучили смо да у ово истраживање укључимо само именице, пошто су оне најбројнија врста речи међу позајмљеницама. Наведене су све лексеме које смо одабрали, разврстане у горе поменуте групе, без навођења значења, пошто семантика у овом типу истраживања не игра битну улогу (а уз то претпостављамо и да су све оне познате просечно образованом говорнику српског језика), и без етимона, пошто нам циљ није етимолошка анализа појединих примера него сагледавање статуса грецизама као групе.

2.1.1. За групу лексема из црквено-религијске сфере одабране су следеће (в. § 1.3.1.): *анашема, анђео, айосћол, ђакон, еиштрахиљ, икона, кандило, лишшија, лишшурџија, манасћир, нафора, паширијарх, пош, пошадија, прошојереј* (укупно 15);

2.1.2. За групу лексема из световне сфере (в. § 1.3.2.) одабране су: *камаша, манџуи, мирођија, пасуљ, пизма, пиша, шихшија, сјанаћ, стихшија, сшомак, шиган, шриџеза, харшија, хиљада, цвекла* (укупно 15);

2.1.3. За групу лексема из сфере науке и културе (в. § 1.3.3.) одабрали смо: *ашом, дијалекаш, драма, ерошника, идиом, лоџика, парадиџма, парадокс, симбол, сфера, шеатшар, шераија, шом, феномен, хаос* (укупно 15).

2.2. Истраживање смо спровели на следећим речницима: од описних речника користили смо три новија описна речника већег обима *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* Српске академије наука и уметности (РСА),¹⁰ шестотомни *Речник српскохрватског књижевног језика* Матице српске (РМС) и новије издање једнотомног *Речника српског језика* Матице српске (РСЈ²), а од речника страних речи изабрали смо такође најобимније: *Rečnik stranih reči i izraza* (Алексић 1978), *Лексикон страних речи и израза* (Вујаклија³ 1980),¹¹ *Rječnik stranih riječi* (Клаић⁶ 1983)¹² и *Велики речник страних речи и израза* (Клајн, Шипка⁶ 2012).¹³

8 Многе од њих давно су изашле из употребе, за такве примере в. Влајић-Поповић 2015, 161–162.

9 Радови који се баве турцизмима (в. нпр. Петровић 1997: 122, нап. 16) сврставају у турцизме све речи које су у српски дошле директно из турског (османског), без обзира на њихово крајње порекло. И даље је отворено питање треба ли индиректне грецизме уопште убрајати у грецизме или их треба третирати као позајмљенице из других језика. Најзад, има случајева у којима се препоручује писање и грчког (поред турског или другог) порекла ради очувања везе са другим позајмљеницама од истог корена, за такав пример в. *леџен* у Влајић-Поповић 2014, 104.

10 Најновији је 21. том (*погдекад(а) – покупиши*).

11 Прво издање из 1937. године.

12 Прво издање из 1951. године.

13 Прво издање из 2006. године.

3.1.2. За лексику из световне сфере (в. § 2.1.2.) резултати су од речника до речника различити, па највећи број лексема бележи Клаић (13), а најмањи Алексић (5) и Вујаклија (5), док Клајнов и Шипкин речник доноси девет од петнаест лексема. Од пет лексема из ове групе, које наводе Алексић и Вујаклија, три се поклапају: *камаша*, *сџомак* и *џиџањ*, а то су управо оне лексеме које доносе и остала два речника. Ако бисмо претпоставили да је учесталост јављања речи у овим речницима (приказана у Табели 2) један од показатеља степена њихове одомаћености у српском језику, онда бисмо за речи које се чешће јављају у овим речницима могли закључити да су одомаћене у мањем степену него оне које се ређе јављају. На основу тога, следио би закључак да је лексема *сџанаћ* највише, а *сџомак* најмање одомаћена у нашем језику, а то свакако није случај. Истичемо још и да изостављање неке речи из речника страних речи може бити последица двеју супротних чињеница: или је реч у тој мери одомаћена да је изворни говорник не разликује од домаћих, или пак није постала стабилни део лексичког фонда језика примаоца. Стога се учесталост јављања неке речи у речницима страних речи мора укрстити са још неким чиниоцем, како би се добио поузданији показатељ степена њене одомаћености.

Лексема	Број навода	Где недостаје
камата	4	/
стомак	4	/
тигањ	4	/
мирођија	3	Вујаклија
трпеза	3	Вујаклија
пита	3	Алексић
пизма	2	Вујаклија, Алексић
пихтија	2	Вујаклија, Алексић
стихија	2	Алексић, Клајн/Шипка
мангуп	1	Вујаклија, Алексић, Клајн/Шипка
пасуљ	1	Вујаклија, Алексић, Клајн/Шипка
хартија	1	Вујаклија, Алексић, Клајн/Шипка
хиљада	1	Вујаклија, Алексић, Клајн/Шипка
цвекла	1	Вујаклија, Алексић, Клаић
спанаћ	0	Вујаклија, Алексић, Клаић, Клајн/Шипка

Табела 2: Ранг-листа лексема из световне сфере (друга група) према броју навода у речницима страних речи

Из Табеле 2 види се да се четири лексеме (*манџуи*, *џасуљ*, *харџија*, *хиљада*) јављају једино код Клаића. Могуће објашњење за ову појаву може бити чињеница да је Клаићев речник настао на западном делу српско-хрватског подручја, где су се грецизми мање усталили него на источном, па се у већој мери сматрају туђицама и стога уносе у речник страних речи (уп. срп. *хиљада* и хрв. *џисућа*). Упечатљива је и појава лексеме *цвекла* (која изостаје из осталих речника страних речи!) код Клајна и Шипке, иако се друга два фитонима – *џасуљ* и *сџанаћ* – не јављају у њиховом речнику (уп. и § 4.1.2.). Што се типа етимолошких квалификација тиче,

видимо да неки аутори (Вујаклија¹⁵ и Клајн и Шипка¹⁶) чешће бирају да за сваку реч, поред грчког, наведу и квалификатор за језик посредник (бројеви у загради у Табели 1), док Клаић чешће наводи само један језик порекла, најчешће онај који је био последњи посредник.¹⁷ Управо због тога лексеме *манџуи* и *пихџије*¹⁸ код њега имају квалификацију једино *турског*, а *пасуљ* једино латинског порекла. Али насупрот томе, Клаић је ипак лексему *џиџањ* објаснио као турцизам крајњег грчког порекла. За разлику од њега, код Алексића иста лексема *џиџањ* носи једино ознаку турског порекла, док се друге лексеме које су преузете посредно (*манџуи*, *пасуљ*, *џиџа*, *пихџија*) уопште не налазе у његовом речнику. Са друге стране, лексема *сџомак* у овим речницима (чак и код Клаића!), осим код Клајна и Шипке, има квалификацију једино грчког порекла (в. Табелу 2 у Прилогу).

3.1.3. За лексикку из сфере науке и културе (в. § 2.1.3.) ситуација је потпуно јасна: сви речници наводе све лексеме и притом све оне имају квалификацију да су грчког порекла. Међутим, у сваком речнику, осим у Клаићевом, по једна од ових речи поред грчког има још један квалификатор за језик посредник. У Вујаклијином речнику је то лексема *сфера* за коју се наводи да је преузета преко латинског, код Клајна и Шипке се исто сматра за лексему *логика*, док Алексић за лексему *џеаџар* држи да је преузета француским посредством (в. Табелу 3 у Прилогу).

3.2. Описни речници

Међу новијим описним речницима (Табела 3) видимо да нема веће разлике: сви речници наводе све речи (РСА још није завршен, па зато недостају неке од разматраних лексема), што значи да су све оне, па и лексеме из сфере науке и културе, тзв. туђице, прихваћене као саставни део лексичког инвентара српског језика. Што се етимолошких информација тиче, видимо да резултати заправо доста наликују онима код речника страних речи.

	Лексика из црквено-религијске сфере			Лексика из световне сфере			Лексика из науке и културе		
	Нема одредницу	Нема етим. квал.	Нема квал. грч.	Нема одредницу	Нема етим. квал.	Нема квал. грч.	Нема одредницу	Нема етим. квал.	Нема квал. грч.
РСА*	0	0	0(+1)	0	1	2	0	0	1
РМС	0	2	0	0	5	3	0	1	0
РСЈ ²	0	2	0	0	4	3	0	0	0

* Недостају подаци, речник није завршен: у првој групи има укупно 12/15, у другој 8/15, у трећој 7/15.

Табела 3: Резултати за описне речнике

- 15 За две лексеме (*џиџа* и *џиџањ*) Вујаклија држи да су дошле из грчког преко турског, за *сџомак* даје само грчки предлог, док остале лексеме из овог узорка које су преузете посредно (*манџуи*, *пихџија*) не доноси у речнику.
- 16 Клајн и Шипка све лексеме из ове групе квалификују као гречизме, али за већину додају још по један језик порекла: за три лексеме (*џиџа*, *пихџија*, *џиџањ*) турски, за једну (*сџомак*) латински, а за једну (*џеџла*) и мађарски. Скрећемо пажњу и на то да лексему *манџуи* уопште не бележе, иако је она, судећи по подацима из РЈА (6, 443), новијег порекла.
- 17 То је и формулисано као правило у предговору овог речника: „[n]ајчешће се тим наредницама означаје језик за који се сматра да је био последњи посредник између нашег језика и туђег, иако се могло поћи и другим путем и означити најстарији извор, али – ваља нагласити и на овом мјесту – ово није никакав стручни рјечник (па ни етимолошки!) и нема високим званствених претензија” (Клаић 1983, VII).
- 18 У Клаићевом речнику је одредница *пихџије* празна, са упућивањем на одредницу *пихџије*, где стоји да је турског порекла.

3.2.1. У одабраној групи лексема из црквено-религијске сфере (в. § 2.1.1.) по две лексеме уопште немају етимолошку квалификацију у речницима Матице српске. У вишетомном то су *попадија* и *пропојереј*, а у једнотомном опет *попадија* и *литургија*. Видели смо већ да се лексема *попадија* не јавља ни у једном речнику страних речи (уп. § 3.1.1.).¹⁹ С друге стране, лексема *поп*, друга лексема из ове групе које такође нема у речницима страних речи, у речницима Матице српске уредно се бележи са етимолошком квалификацијом „грчки”. Овде ваља напоменути да лексеме *поп* и *попадија* још нису обрађене у РСА. Уочено је да све лексеме из ове групе у свим описним речницима имају квалификатор да су пореклом из грчког, осим једне (*кандило*) која у РСА поред грчког има и ознаку турског порекла (в. Табелу 1 у Прилогу).

3.2.2. У одабраној групи лексема из световне сфере (в. § 2.1.2.) нешто већи број лексема него у осталим групама нема етимолошку квалификацију. Исте четири лексеме које у РСЈ² немају етимолошку квалификацију (*пасуљ*, *пихтија*, *сјанаћ* и *цвекла*) такође је немају ни у РСМ, док лексема *каматиа* само у РСМ остаје без етимолошког квалификатора. Једина лексема која засад нема етимолошку квалификацију у РСА јесте *пасуљ*, а то је уједно и једина лексема из ове групе која ни у једном од актуелних описних речника није маркирана у односу на домаћу лексику.²⁰ Лексема *пихтија* само у РСА има етимолошку квалификацију (и то да је турског порекла), док лексеме *сјанаћ* и *цвекла* још нису обрађене у овом речнику. Из резултата се такође види да нешто већи број лексема у овој, у односу на остале две групе, нема квалификацију грчког него неког другог порекла. Подаци из Матичиних речника се у овом случају потпуно подударају: за три лексеме (*манџи*, *пшша* и *шигањ*) у оба речника се даје турско порекло, док се за лексему *сшмак* наводи да је грчког порекла. Са друге стране, у РСА једино лексеме *манџи* и *пихтија* имају квалификацију да су турског порекла, а *пшша* грчког (за разлику од Матичиних речника), док лексеме *шигањ* и *сшмак* још нису обрађене у овом речнику. Најзад, лексема *манџи* је једина из ове групе коју сви модерни описни речници квалификују као турцизам (в. Табелу 2 у Прилогу).

3.2.3. У одабраној групи лексема из сфере науке и културе (в. § 2.1.3.) све лексеме осим једне имају и своју одредницу и етимолошку квалификацију у описним речницима. Једина лексема којој недостаје етимолошка квалификација је *ерошика* у РСМ. У Табели 3 видимо и да све лексеме осим једне имају квалификацију да су грчког порекла. То је лексема *ашом* поред које у РСА стоји да је пореклом из немачког (в. Табелу 3 у Прилогу).

4. Дискусија

4.1. Први проблем са којим се срећемо јесте недовољно јасно дефинисан принцип разликовања „страних” и „домаћих” речи у описним и речницима страних

19 Могућ разлог за то што *попадија* у описним речницима није маркирана као реч страног порекла јесте лексикографска конвенција по којој се као страна обележава само основна реч а не и њене изведенице настале на домаћем тлу. Ако би то био случај, требало би од домаћих средстава објаснити творбу ове речи, што није могуће, пошто у српском језику не постоји моцион суфикс *-адија*. Скок (3, 8) такође наводи да се срп. *попадија* може тумачити једино од нгр. *παπάδι*, где је *-ад-* део основе која се види у генитиву мушког рода *παπάδος*.

20 И у резултатима истраживања Влајић-Поповић 2014 налазе се примери речи страног порекла које ни у једном од поменути три описна речника немају етимолошку квалификацију: *лаштар* (ibid. 103), *лазур* (ibid. 106), *легионар* (ibid. 108), *легендаран* (ibid. 109) и *лакираши* (ibid. 110).

речи. Поставља се питање чему приписати изостанак појединих речи из речника страних речи и појединих етимолошких квалификација у описним речницима.

4.1.1. Овде нећемо улазити у то треба ли сва страна лексика у описним речницима да има етимолошку квалификацију или не, већ ћемо само скренути пажњу на методолошке недоследности које смо запазили. Са једне стране, Белић у *Уводу* РСА износи став да порекло речи треба навести само код „скорашњих позајмица”, пошто то није етимолошки речник (РСА 1, XXV), што понавља и мало касније у *Напоменама о обради шекспира* у делу о етимологији: „[с]амо код речи новог или новијег порекла (из туђих језика) стављена је и страна реч која јој одговара, да би се показала непосредна зависност наше речи од стране...” (РСА 1, XXX). Према томе, може се очекивати да изванредан број речи страног порекла у овом описном речнику не буде обележен као реч страног порекла због тога што су одавно преузете, те се више не осећају као стране. Али у нашем узорку само једна лексема (*пасуљ*) у РСА није обележена као страна, па се поставља питање како интерпретирати такав резултат. То свакако није једина такав случај у РСА (за примере турцизама код којих недостаје етимолошка квалификација в. Петровић 1993: 88–89).²¹ Са друге стране, у предговору РМС није јасно назначено да ли сва лексика страног порекла треба да носи ознаку језика порекла или не (РМС 1, 11). Слично је и са РСЈ где се у предговору наводи само да ознаке језика порекла постоје (РСЈ 9). Може се закључити да је став аутора Матичиних речника да сва лексика страног порекла треба да буде и регистрована као таква. Ипак, и код њих ствари мало другачије стоје у пракси, па у РМС укупно осам,²² а у РСЈ² шест речи из овог узорка немају ознаку језика порекла (в. Табелу 3). Најзад, треба напоменути да се са овим проблемом суочавају и аутори страних речника. Како је Клајн (1967: 7–9) показао, и у описним речницима европских језика има недоследности у третману лексике страног порекла.

4.1.2. Слична је ситуација и са речницима страних речи. У њиховом случају аутор сам одређује које ће речи унети у речник а које не, водећи се разним критеријумима, између осталих и обимом речника. И најчешће нема јасно дефинисаног лингвистичког правила на основу којег се то чини. У предговору Клаићевом речнику наводе се „принципи којима се подвргава редакција”, а то су: „информативност” (односи се на страну лексике код старијих писаца која због неког разлога није ушла у РМС или РЈА, в. Клаић⁶ 1983, V–VI), „употребљивост” и „ажурност” (односи се на најновије речи), али и даље није јасно назначено како су речи биране, нити има примера оних које су уврштене (осим у случају неколико за оно време најновијих речи, попут *биџи* и *хиџи*, Клаић⁶ 1983, V) или изостављене. Међутим, аутор сам у наставку каже да се није доследно држао тих критеријума јер би речник у том случају био превелик.²³ Једино у *Уводу* речника Клајна и Шипке наилазимо на јасно формулисани критеријум: „Нису укључене једино речи страног порекла које су се у потпуности уклопиле у наш лексички фонд, а значење им је јасно сваком изворном говорнику српског језика, па

21 Како Петровић (l. cit.) објашњава, аутори РСА се обраћају консултантима за турцизме само у случају оних лексема које су они сами већ препознали као турцизме.

22 Такође Васић (1996, 89), наводећи поједине примере, истиче да „лексикографски код којим се одређује језик порекла” у РМС није доследно примењиван.

23 „Nismo to učinili u potpunosti..., jer bi to daleko premašilo pretpostavljeni okvir ove knjige” (Клаић⁶ 1983, VI).

се више и не осећају као стране (нпр. *ливада*, *колиба*, *кревети*²⁴ и сл., којима ни у Речнику Матице српске није назначено страни порекло). Такве речи укључиће се касније у Енциклопедијски речник страних речи и израза, ако се на њему буде радило” (Клајн, Шипка 2012, 14). У предговору није наглашено на који се Матичин речник мисли, а видели смо да се и они понекад разликују у вези са навођењем етимолошких информација. У шестотомнику *ливада* и *колиба* немају етимолошку квалификацију, а за *кревети* је наведено да је из турског, док у једнотомнику ниједна од њих нема етимолошку квалификацију. На основу тога можемо закључити да се горња референца односи на једнотомник. Ако се резултати добијени из РСЈ² упореде са речником Клајна и Шипке,²⁵ може се видети да речник Клајна и Шипке не доноси чак пет лексема из нашег узорка (*манџуј*, *поп*, *стихија*, *харџија* и *хиљада*) које у једнотомнику имају етимолошку квалификацију, а доноси три (*лиџурџија*, *џихџија* и *џекла*) које у једнотомнику немају етимолошку квалификацију. Лексеме *џихџија* и *џекла* ни у вишетомном Матичином речнику немају етимолошку квалификацију, а *џекла* се чак не јавља ни у осталим речницима страних речи (в. Табелу 2). То значи да се ни Клајн и Шипка нису у потпуности држали свог начела.

4.2. Други проблем на који смо наишли јесте недоследна употреба квалификатора „грчки” код индиректних грецизама. Резултати указују на већу тенденцију давања информација о језику посреднику за лексику из световне сфере него за лексику из остале две групе. Ако упоредимо §§ 3.1.2. и 3.2.2., увидећемо интересантну чињеницу да се грецизми за које се сматра да су у наш језик доспели посредством турског (попут *манџуј*, *џиџа*, *џихџија* и *џиџањ*) у већини овде испитиваних речника квалификују скоро искључиво као турцизми, док се лексема *стимак*, за коју етимолошки приручници (Фасмер 1944: 137 и Скок 3, 338) наводе да је доспела посредством лагинског (или италијанског), са изузетком речника Клајна и Шипке, у свим осталим речницима квалификује као грецизам. Приметно је и да аутори свих овде коришћених речника у највећем броју случајева модерне термине из науке и културе (трећа група у овом истраживању, в. §§ 3.1.3, 3.2.3) квалификују као грецизме иако су они несумњиво у српски ушли посредством других језика. Често је код оваквих речи тешко утврдити из којег је језика дата реч ушла у српски,²⁶ али остаје чињеница да то није утицај грчког него неког другог језика на српски. И другде се ово истиче као главни проблем повезан са давањем етимолошких информација у описним речницима (нпр. Јерковић 1996: 174), али и у речницима страних речи (нпр. Спасић 1996: 100). Тачно

24 За *колибу*, потврђену још у старосрпском у 13. веку, Фасмер (1944: 79) с правом претпоставља да је најстарија позајмљеница с обзиром на то да има *б* на месту грчког *β* и да има паралеле у осталим словенским језицима (украјинском, пољском, чешком и словачком), што је чини опште-словенским грецизмом. *Ливада*, са првом потврдом из 14. века, средњевековна је позајмљеница директно из (византијског) грчког (ibid. 91), чему у прилог говори витацизам (в на месту грчког *β*). Најзад, *кревети*, са првом потврдом из 18. века, представља нововековни нанос грецизама, онај посредован турским (ibid. 84). Из наведеног је јасно да се на основу ове три речи не може одредити једнозначан научни критеријум који треба да испуни реч која се не обележава као страна у речницима српског језика. Наиме, *колиба* се из перспективе српског једина не може третирати као реч страног порекла, с обзиром на то да је позајмљена у ранијој (општесловенској) фази развоја и као таква наслеђена у српски. Друге две су свакако позајмљене у српски језик, али не у истом периоду.

25 Пошто је временски размак између ова два издања мали, проверили смо како су речи на којима се заснива поређење наведене у првом издању РСЈ и установили да нема разлике у њиховој обради у погледу релевантних критеријума.

26 Види такав пример (*лак*) са исцрпним етимолошким коментаром у Влајић-Поповић 2014, 110.

је да је несигурност лексикографа приликом навођења етимологије главни узрок овом проблему, како истиче и Драгићевић (2007: 30–31).²⁷ Међутим, последице тога би биле мање видљиве, ако би примена методолошких принципа била доследнија. За крај ове дискусије, пригодно је навести и даље актуелни афоризам Семјуела Џонсона (Samuel Johnson), енглеског енциклопедисте и лексикографа из 18. века: „Dictionaries are like watches: the worst is better than none, and the best cannot be expected to be quite true” (цитат према Влајић-Поповић 2014: 93).

5. Закључци

5.1. Закључује се да разматрани грецизми у српском језику имају „право грађанства”, да искористимо Белићеву метафору из предговора РСА (1, XXIII), што значи да је ова страна лексика одомаћена и да је постала саставни део лексичког фонда српског језика. Ово се да тврдити на основу тога што у описним речницима све разматране речи имају своју одредницу. Али, пошто узорак грецизама који смо користили у овом истраживању није репрезентативан, не можемо тврдити да су добијени резултати валидни за целу групу грецизама већ само за овде испитивану, односно није оправдано очекивати да би се овакви резултати поновили када бисмо разматрали неке друге грецизме уместо ових.

5.2. Резултати овог истраживања показују да се у описним и речницима страних речи научни и културни термини, група најмање одомаћених речи, најчешће квалификују као стране речи, а лексика из световне сфере, група највише одомаћених речи, најређе тако квалификује. Према подацима из речника, и лексика из црквено-религијског домена, иако рано примљена, у већини случајева задржава статус термина, па се такође врло често квалификује као страна. Невелик број разматраних грецизама (до једне четвртине укупног броја) у речницима страних речи нема третман стране речи, односно нема своју одредницу у овим речницима, а још мањи број њих у описним речницима није маркиран као реч страног порекла и то је претежно лексика из световне сфере. Поред лексеме *йо-иадија*, у обема групама речника ни фитоними *јасуљ*, *сианаћ* и *цвекла* најчешће немају ознаку речи страног порекла (док *мирођија* углавном има!). Ипак, није у потпуности оправдано претпоставити да учесталост квалификовања речи као страних у речницима може бити самостални показатељ степена њихове одомаћености у српском језику, пошто може навести на погрешне закључке о степену одомаћености појединих речи (за примере в. §§ 3.1.1–3.1.2.). Испоставља се да највећи број разматраних грецизама има и квалификацију језика порекла у описним речницима и сопствену одредницу у речницима страних речи, без обзира на то у којој мери су одомаћени у српском језику.

5.3. Приметан проблем је недовољно јасан принцип разликовања „страних” и „домаћих” речи у речницима страних речи али и у описним речницима (за детаљнију дискусију в. §§ 4.1.1–4.1.3.). Да би се тај проблем решио, неопходно је стварање чвршће методолошке основе за израду речника која ће се темељити како на постигнућима дијакхронијске лексикологије и етимологије – од којих се очекује боља систематизација и презентација резултата у новим етимолошким речницима и монографијама – тако и на постигнућима синхронијске лексикологије, пошто би пописивање и описивање инвентара основног лексичког фонда

27 „Проблем у вези са етимологијом састоји се у томе што лексикографи нису увек сигурни треба ли да наведу језик из којег је нека реч дошла у српски језик или језик из којег та реч потиче” (Драгићевић 2007: 30–31).

савременог српског језика могло да створи додатни критеријум за избор лексике за речнике страних речи.

Извори

- Алексић 1978: R. Aleksić, *Rečnik stranih reči i izraza*, Beograd: Prosveta.
- Вујаклија ³1980: М. Вујаклија, редактори С. Ристић, Р. Алексић, *Лексикон страних речи и израза*, Београд: Просвета.
- Клаић ⁶1983: В. Klaić, priredio Ž. Klaić, *Rječnik stranih riječi: Tuđice i posuđenice*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Клајн, Шипка ⁶2012: И. Клајн, М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.
- РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*, Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–III, Нови Сад: Матица српска – Загреб: Матица хрватска, 1967–1969; IV–VI, Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика I–*, Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- РСЈ: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.
- РСЈ²: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, ²2011.

Литература

- Бугарски 1996: Р. Бугарски, Стране речи данас: појам, употреба, ставови, у: Ј. Планкош (ур.), *О лексичким позајмљеницама*, Суботица: Градска библиотека – Београд: Институт за српски језик САНУ, 17–25.
- Васић 1996: В. Васић, Речи страног порекла у Речнику српскохрватског књижевног језика, у: Ј. Планкош (ур.), *О лексичким позајмљеницама*, Суботица: Градска библиотека – Београд: Институт за српски језик САНУ, 89–95.
- Влајић-Поповић 1996: Ј. Vlajić-Popović, Semantic Evolution of Some Greek Loans in Serbo-Croatian, *Zeitschrift für Balkanologie* 32/1, Wiesbaden, 109–116.
- Влајић-Поповић 2009: Ј. Влајић-Поповић, Грецизми у српском језику (осврт на досадашња и поглед на будућа истраживања), *Јужнословенски филолог* 65, Београд, 377–405.
- Влајић-Поповић 2014: Ј. Влајић-Поповић, Етимологија у српским описним речницима, у: Р. Драгићевић (ур.), *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси*, Београд: Филолошки факултет, 93–112.
- Влајић-Поповић 2015: Ј. Vlajić-Popović, Serbian and Greek – a long history of lexical borrowing, in: Lj. Popović, M. Nomachi (eds.), *The Serbian Language as Viewed by the East and the West: Synchrony, Diachrony and Typology*, Sapporo: Hokkaido University, 151–172.
- Драгићевић 2007: Р. Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Ивић 1996: М. Ивић, Општи поглед на проблем туђица, у: Ј. Планкош (ур.), *О лексичким позајмљеницама*, Суботица: Градска библиотека – Београд: Институт за српски језик САНУ, 11–16.
- Јерковић 1996: Ј. Jerković, Madarizmi u rečniku srpskohrvatskog književnog jezika, у: Ј. Планкош (ур.), *О лексичким позајмљеницама*, Суботица: Градска библиотека – Београд: Институт за српски језик САНУ, 173–179.
- Клајн 1967: И. Клајн, Страна реч – шта је то?, *Зборник за филологију и лингвистику*, 10, Нови сад, 7–24.

- Петровић 1993: С. Петровић, Историјат и стање проучавања турцизама у српскохрватском језику, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 36/2, Нови Сад, 71–127.
- Петровић 1997: С. Петровић, Турцизми у Етимолошком речнику српскохрватског језика, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* 40/1, Нови Сад, 117–124.
- Родић 1984: Н. Родић, Речи грчког порекла у „Речнику косовско-метохиског дијалекта” Гл. Елезовића, у: Ј. Јерковић, Д. Петровић, М. Пижурца (ур.), *Лексикографија и лексикологија*, Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српскохрватски језик, 157–160.
- Скок: Р. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV, Zagreb: JAZU, 1971–1974.
- Спасић 1996: Лј. Spasić, Реџници страних реџи, у: Ј. Планкош (ур.), *О лексичким позајмљеницама*, Суботица: Градска библиотека – Београд: Институт за српски језик САНУ, 97–104.
- Фасмер 1944: М. Fasmer, *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*, Berlin (Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Jahrgang 1944, Nr. 3).

EXAMINING THE STATUS OF FOREIGN LEXICON IN DICTIONARIES OF THE SERBIAN LANGUAGE USING EXAMPLES OF GRECISMS

Summary

This paper aims to examine the status of Grecisms in dictionaries of the Serbian language using a selected group of examples. The research is based on three descriptive dictionaries (PCA, PMC, and PCJ²) and four dictionaries of foreign words (Алексић 1978, Вујаклија³1980, Клаић⁶1983, and Клајн, Шипка⁶2012). I made an *ad hoc* division of Grecisms into three groups, contemporary use being the main criterion: 1) church-religious terms; 2) profane terms; 3) international loanwords from the realms of science and culture. I made a random choice of an equal number of words for each of them and investigated whether these words had their entries in the dictionaries and whether they had the qualifier that indicated their Greek (or other) origin or not. It can be concluded that considered Grecisms are largely assimilated and have become an integral part of the vocabulary of the Serbian language since in the descriptive dictionaries all of them have their entries. The results of this research show that in the descriptive dictionaries as well as in the dictionaries of foreign words, scientific and cultural terms, the group of least assimilated words, are most often qualified as foreign, and profane terms, the group of most assimilated words, are the least often qualified as such. However, it is not entirely justified to assume that the frequency of qualifying these words as foreign in dictionaries may be an independent indicator of the degree of their integration in the Serbian language, since such an assumption may lead to erroneous conclusions about the degree of integration of certain words. Most of the considered loanwords have the qualification of the language of origin in the descriptive dictionaries and their own entries in the dictionaries of foreign words, regardless of the extent to which they are assimilated into the Serbian language.

Key words: lexicography, lexicology, etymology, Grecisms, Serbian language.

Marija Gmitrović

Прилог

Лексема	Вујаклија 1980.		Алексић 1978.		Клаић 1983.		Клајн / Шипка 2012.		РСА		РМС		РСЈ ²	
	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.
анатома	45	грч.	43	грч.	66	грч.	118	грч.	1, 114	грч.	1, 81	грч.	32	грч.
анђео	48	грч.	44	грч.	68	грч.	122	грч.	1, 122	грч.	1, 84	грч.	33	грч.
апостол	66	грч.	55	грч.	87	грч.	142	грч.	1, 142	грч.	1, 91	грч.	39	грч.
ђакон	246	грч.	172	грч.	339	грч.	400	грч.	5, 76	грч.	1, 817	грч.	321	грч.
епитрахил	292	грч.	202	грч.	384	грч.	455	грч.	5, 226	грч.	1, 857	грч.	341	грч.
икона	326	грч. и лаг.	307	грч.	570	грч.	499	грч.	7, 671	грч.	2, 443	грч.	451	грч.
кандило	393	грч. и тур.	355	грч.	655	грч.	580	грч.	9, 172	грч. и тур.	2, 648	грч.	505	грч.
литија	512	грч.	447	грч.	811	грч.	718	грч.	11, 494	грч.	3, 217	грч.	632	грч.
литургија	513	грч.	448	грч.	811	грч.	719	грч.	11, 497	грч.	3, 218	грч.	632	/(само цркв.)
манастир	531	грч.	465	грч.	840	грч.	741	грч.	12, 74	грч.	3, 292	грч.	661	грч.
нафора	599	грч.	515	грч.	923	грч.	820	грч.	14, 591	грч.	3, 653	грч.	787	грч.
патријарх	679	грч.	568	грч.	1020	грч.	916	грч.	19, 53	грч.	4, 359	грч.	903	грч.
поп	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4, 702	грч.	958	грч.
попадија	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	4, 703	/	958	/
протојереј	758	грч.	610	грч.	1104	грч.	1012	грч.	/	/	5, 242	/	1062	грч.

Табела 1

Подаци за одабрану лексику из црквено-религијске сфере

Табела 2

Подаци за одабрану лексику из светловне сфере

Лексема	Вујаковић 1980.		Алексић 1978.		Клаић 1983.		Клајн / Шишка 2012.		РСА		РМС		РСЈ ²	
	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.
мирофија	/	/	495	грч.	890	грч.	788	грч.	12,615	грч.	3,381	грч.	669	грч.
пасуљ	/	/	/	/	1017	лат.	/	/	19,501	/	4,354	/	902	/(само бог.)
пизма	/	/	/	/	1051	грч.	942	грч.	20,88	грч.	4,415	грч.	912	грч.
пита	707	грч. и тур.	/	/	1050	грч.	951	грч. и тур.	20,227	грч.	4,436	тур.	915	тур.
пихтија	/	/	/	/	1042	тур.	952	грч. и тур.	20,251	тур.	4,440	/	916	/(само кув.)
спанаћ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	5,924	/	1230	/
стихија	875	грч.	/	/	1266	грч.	/	/	/	/	5,1027	грч.	1248	грч.
стомак	875	грч.	704	грч.	1269	грч.	1187	грч. и лат.	/	/	5,1035	грч.	1249	грч.
тигањ	913	грч. и тур.	740	тур.	1350	грч. и тур.	1247	грч. и тур.	/	/	6,205	тур.	1293	тур.
трпеза	/	/	756	грч.	1380	грч.	1284	грч.	/	/	6,309	грч.	1319	грч.
хартија	/	/	/	/	520	грч.	/	/	/	/	6,715	грч.	1425	грч.
хиљада	/	/	/	/	542	грч.	/	/	/	/	6,728	грч.	1432	грч.
цвекла	/	/	/	/	/	/	1444	грч. и мађ.	/	/	6,766	/	1448	/

Табела 3

Подаци за одабрану лексику из сфере науке и културе

Лексема	Вујаковић 1980		Алексић 1978.		Клаић 1983.		Клајн / Шипка 2012.		РСА		РМС		РСЈ ²	
	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.	стр.	квал.
атом	85	грч.	69	грч.	115	грч.	165	грч.	1,196	нем.	1,107	грч.	48	грч.
дијалекат	218	грч.	153	грч.	295	грч.	367	грч.	4,295	грч.	1,678	грч.	264	грч.
драма	241	грч.	164	грч.	323	грч.	393	грч.	4,655	грч.	1,765	грч.	302	грч.
еротика	296	грч.	205	грч.	389	грч.	460	грч.	5,236	грч.	1,859	/	342	грч.
идиом	321	грч.	305	грч.	566	грч.	493	грч.	7,241	грч.	2,349	грч.	429	грч.
логика	514	грч.	449	грч.	813	грч.	721	грч. и лат.	11,533	грч.	3,225	грч.	635	грч.
парадигма	664	грч.	560	грч.	1004	грч.	898	грч.	19,357	грч.	4,330	грч.	897	грч.
парадокс	664	грч.	560	грч.	1004	грч.	898	грч.	19,359	грч.	4,330	грч.	897	грч.
симбол	841	грч.	678	грч.	1226	грч.	1139	грч.	/	/	5,763	грч.	1196	грч.
сфера	886	грч. и лат.	673	грч.	1217	грч.	1203	грч.	/	/	6,114	грч.	1271	грч.
театар	898	грч.	730	грч. и фр.	1331	грч.	1223	грч.	/	/	6,160	грч.	1282	грч.
терапија	905	грч.	735	грч.	1341	грч.	1236	грч.	/	/	6,187	грч.	1288	грч.
том	918	грч.	743	грч.	1358	грч.	1255	грч.	/	/	6,233	грч.	1299	грч.
феномен	959	грч.	223	грч.	419	грч.	1324	грч.	/	/	6,663	грч.	1404	грч.
хаос	989	грч.	275	грч.	517	грч.	1381	грч.	/	/	6,711	грч.	1424	грч.